

Ekonomikas ministrijas
Enerģētikas departamenta direktora vietniekam
Nilam Freivaldam
Nils.Freivalds@em.gov.lv

Nevalstisko organizāciju komentāri par Baltijas valstu enerģētikas stratēģiju

2007. gada 9. februārī

Komentāru sagatavošanā ir piedalījušās šādas Baltijas valstu vides organizācijas:

Biedrība "Atgaja", Lietuva
Vides nevalstisko organizāciju koalīcija, Lietuva
Latvijas Zaļā kustība, Latvija
Zaļā brīvība, Latvija
Igaunijas Zemes draugi, Igaunija
Stokholmas vides institūta Tallinas centrs, Igaunija

Latvijas, Lietuvas un Igaunijas vides nevalstiskās organizācijas ir iepazinušās ar Baltijas valstu enerģētikas stratēģijas projektu. Mēs atzinīgi novērtējam Baltijas valstu centienus strādāt pie kopīgas enerģētikas stratēģijas Baltijas reģionam, taču mēs kategoriski iebilstam pret priekšlikumam Lietuvā veidot jaunu atomelektrostaciju, jo tā izmantotu visnetīrāko un bīstamāko enerģijas veidu pasaulē. Turklāt mēs uzskatām, ka stratēģija ir vāja, tai trūkst vīzijas un tā vairāk raksturo pašreizējo situāciju enerģētikas sektorā, bet nepiedāvā skaidrus priekšlikumus sektora attīstībai ne īstermiņā, ne ilgtermiņā.

Mēs uzskatām, ka priekšlikums par iespējamo atomelektrostaciju Baltijā ir pretrunā pašai stratēģijai, kas uzmanību koncentrē uz nepieciešamību diversificēt enerģētikas struktūru un palielināt vietējo resursu izmantošanu, jo atomenerģija nav ne atjaunojama, ne vietējais enerģijas avots. Turklāt centralizētā struktūra un lielais īpatsvars tirgū faktiski samazina iespējas vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanas palielināšanai. Stratēģija kaitīgo izmešu samazināšanai būvējot jaunu atomelektrostaciju parāda šauru skatījumu uz realitāti, jo pētījumi liecina, ka ņemot vērā atomenerģijas pilnu dzīves ciklu, tās izmantošana radītais CO₂ emisiju apjoms uz kWh ir salīdzināms ar modernām koģenerācijas stacijām, kurās kā kurināmais tiek izmantota gāze. Vērtējot kopējo emisiju apjomu, aprēķinos jāņem vērā atomelektrostācijas dzīves cikls, tai skaitā ņemot vērā fosilo kurināmo, kas izmantots urāna ieguves procesā, apstrādē un transportēšanā, atomelektrostācijas celšanā un slēgšanā, kā arī atkritumu ilgtermiņa glabāšanā un apstrādē.

Turklāt NVO redz, ka piedāvātā stratēģija neiekļauj dažādus enerģētikas sektora attīstības scenārijus, it īpašu tādus scenārijus, kuros nebūtu iekļautas lielas kapacitātes ģenerējošās jaudas, piemēram, tādas kā jaunā Ignalinas AES. Lai gan stratēģija neparedz viennozīmīgu atbalstu jaunas atomelektrostācijas būvniecībai, Lietuva šo priekšlikumu turpina virzīt, ignorējot citus alternatīvos attīstības scenārijus un ignorējot problēmas, kas saistītas ar atomenerģijas izmantošanu, piemēram, problēmas ar kodolkritumiem, kodoldrošību, terorisma draudiem un urāna resursu samazināšanos pasaulē. Tādēļ stratēģijai ir jāizvērtē dažādi energoapgādes scenāriji.

Iekļaujot jaunu atomelektrostaciju ilgtermiņa enerģētikas stratēģijā, samazināto elektroapgādes tīkla elastība, kas nepieciešama, lai palielinātu atjaunojamo energoresursu izmantošanu un īstenotu gudru pieprasījuma vadību. Tādejādi ārkārtīgi svarīgi ir izveidot dažādus scenārijus, kuros netiek iekļauta atomenerģija, lai ļautu Baltijas valstīm pieņemt pārdomātu un optimālu lēmumu par enerģētikas nākotni.

Pozitīvi vērtējam, ka stratēģijā kā stratēģiskie mērķi ir minēta nepieciešamība „*diversificēt primāro enerģijas resursu avotus un piegādes, palielinot atjaunojamo un vietējo energoresursu īpatsvaru*” un „*palielināt energoefektivitāti patērētāja pusē un enerģijas pārveidošanas sektorā*”. Augsta tautsaimniecību energointensitāte un zema energoefektivitāte Baltijas valstīm sniedz unikālu iespēju milzīgiem ietaupījumiem. Tajā pašā laikā atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošanas palielināšana ir jāuzskata par galveno atbildi vajadzībai diversificēt energoapgādi un palielināt enerģētisko neatkarību. Atjaunojamo energoresursu izmantošanas palielināšana sniedz vienīgo īsteni ilgtspējīgo alternatīvu, drošu un pieejamu energoapgādi pašreizējām un nākotnes paaudzēm, tādēļ tai ir jābūt prioritārai gan pētījumos un attīstībā, gan pieejas pie tīkliem un finansējuma nodrošināšanā. Tādēļ mēs arī uzskatām, ka stratēģijā ir jāiekļauj daudz detalizētāki risinājumi atjaunojamo energoresursu izmantošanai.

Neskatoties uz mūsu kritisko viedokli, mēs pozitīvi vērtējam, ka Baltijas valstu energoapgādes sistēmu integrēšana vienotā sistēmā un Eiropas Savienības enerģijas tirgū tiek izvirzīts kā viens no stratēģiskajiem mērķiem. Veidojot savienojumus ar Ziemeļvalstu un Centrāleiropas valstu sistēmām, palielinās energoapgādes diversifikācijai un caur konkurenci veicinās izklieātu ražojošo jaudu veidošanos (piegāde no neatkarīgiem maza un vidēja apjoma piegādātājiem).

Šai vēstulei pievienojušās NVO uzsver, ka Baltijas valstu enerģētikas stratēģijai paliekot tikai saraksta ar mērķiem līmenī, bet neparedzot saistošus un izmērāmus uzdevumus, pasākumu sarakstu mērķu sasniegšanai, kā arī ieguldāmo resursu novērtējuma, lai šos pasākumus ieviestu, stratēģijai būs vien tīra papīra vērtība – vēlmju saraksts ar sapņiem, kas nekad netiks ieviesti.

Tādēļ vides organizācijas ierosina stratēģijā veikt šādus papildinājumus un precizējumus:

- Mēs iesakām atomenerģijas attīstību svītrot no enerģētikas sektora attīstības tendenču raksturojuma;
- Stratēģijai ir jākoncentrējas uz ilgtspējīgiem attīstības scenārijiem, kas par pamatu ņem energoefektivitātes paaugstināšanu, vietējo un atjaunojamo energoresursu izmantošanu un decentralizētu ģenerējošo jaudu sistēmu attīstību;
- Stratēģijā ir jāiekļauj daudz nopietnāka un dziļāka analīze par pieprasījuma attīstības prognozēm, kā arī par pieprasījuma daļu, ko var nosegt ieviešot energoefektivitātes un taupības pasākumus;
- Stratēģiskos dokumentos ir jāiekļauj ne tikai SVID analīze, bet analīzes rezultāti ir jāizmanto definējot attīstības tendences, ierosinot alternatīvas, prognozējot nepieciešamos pasākumus, uzsverot stiprās puses, izmantojot iespējas un izvairoties no draudiem;
- Pozīcijai par virzienu atjaunojamo energoresursu izmantošanas un energoefektivitātes paaugstināšanā ir jābūt daudz ambiciozākai vai vismaz līdzīgai kā ierosinātajam ES Enerģijas integrētajam pasākumu kopumam (*EU Energy Package*).
- Stratēģijai ir jātiek papildinātai ar saistošiem un izmērāmiem mērķiem, pasākumu sarakstu šo mērķu sasniegšanai, ieguldāmo resursu novērtējumam un sarakstam ar atbildīgajām institūcijām, kam jānodrošina minēto pasākumu ieviešana.

Papildus informācija:

Saulius Piksrys, Biedrības „Atgaja” priekšsēdētājs, Lietuva
Tel: +372 37 407154, Mob.: +370 687 92486; Email: saulius@atgaja.lt

Alda Ozola-Matule, Latvijas Zaļās kustības priekšsēdētāja, Latvija
Tel. +371 29173047, E-mail: alda@lanet.lv

Valdur Lahtvee, Stokholmas vides institūta Tallinas centra direktors, Igaunija
Tel. +372 5094011, E-mail: valdur.lahtvee@seit.ee